

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03
Національного університету
«Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

В І Д Г У К

офіційного опонента професора кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Іщенка Андрія Володимировича на матеріали дисертації Кіпера Олега Олександровича «Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Вивчення рукопису дослідження, яке складається зі вступу, 3 розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (277 найменувань) та додатків, дає підстави для позитивної оцінки роботи.

Актуальність обраної теми дослідження. Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року вніс суттєві зміни у правове регулювання всього комплексу процесуальних дій у кримінальному провадженні. Не секрет, що чимало положень нового кримінального процесуального законодавства неоднозначно сприймаються науковцями та практиками. Це стосується стадійності кримінально-процесуальної діяльності, процесуального статусу окремих її суб'єктів, розмежування слідчих та розшукових дій, інших питань, на які зверталася увага в літературі та у виступах науковців і практиків на різного роду зібраннях. Особливий інтерес викликають питання процесуальної самостійності слідчого, повноваження якого помітно обмежені у Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року.

Слід, на думку опонента, підкреслити, що у науковому плані зазначена проблематика комплексно не висвітлювалася. В той же час процесуальна самостійність слідчого залишається і має залишатися вагомим гарантією

всебічного, повного й неупередженого розкриття, розслідування та попередження злочинів. Це, на нашу думку, може бути забезпечене чітким окресленням функціональної спрямованості діяльності слідчого, конкретизацією сутності, значення, змісту та меж його процесуальної самостійності, визначення ролі процесуальної самостійності слідчого у всебічному, повному й неупередженому розслідуванні кримінальних правопорушень.

Враховуючи ці обставини, як і відсутню достатню наукову розробленість питань щодо значення діяльності слідчого у протидії злочинності, тема дослідження Кіпера Олега Олександровича «Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні», безумовно є актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Рукопис дисертації підготовлений відповідно плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Удосконалення сучасного кримінально-процесуального законодавства та забезпечення його ефективності в умовах правової реформи» на 2011-2015 рр., як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 рр. (ДРН 0110U00671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Динаміка кримінального процесуального законодавства України: досвід та перспективи» на 2016-2020 рр., як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 рр. (ДРН 0116U01842).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність забезпечується, на думку опонента, такими обставинами:

1. Достатнім теоретичним підґрунтям дослідження, положення якого спираються на здобутки вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі кримінального процесуального та кримінального права, криміналістики, теорії та практики оперативно-розшукової діяльності, психології, логіки, етики та інших галузей знання.

2. Застосуванням широкого спектру методів наукового пізнання, серед яких: діалектичний, історичний, порівняльно-правовий, логіко-нормативний, метод системно-структурного аналізу та моделювання, які дозволили неупереджено розкрити складні процесуальні та інші питання ролі процесуальної самостійності слідчого у гарантуванні всебічного, повного й неупередженого розслідування злочинів.

3. Вагомою емпіричною базою дослідження, яку складають узагальнення судової практики Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, статистичні дані Генеральної прокуратури України за 2013-2016 рр., а також місцевих судів України, в тому числі, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень. При написанні дисертації враховано особистий досвід роботи автора в органах прокуратури України з 2001 по 2014 роки.

4. Повнотою використання нормативно-правової бази, яку складають Конституція України, Закони України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Постанови Пленуму Верховного Суду України тощо.

5. Важливим і показовим є доречне використання здобутків науковців, які раніше безпосередньо або опосередковано вивчали окреслені проблеми.

Таким чином, використання перелічених методів дослідження, достатньо репрезентативних емпіричних даних, здобутків попередників, результати власних наукових пошуків забезпечили у своїй основі

обґрунтованість і, як наслідок, достовірність більшості наукових положень, висновків та пропозицій автора.

Наукова новизна одержаних результатів передусім полягає в тому, що дисертація за суттю є першим спеціальним і комплексним узагальненням проблем процесуальної самостійності слідчого та плідною спробою визначення його ролі у протидії злочинності. До основних моментів наукової новизни можуть бути віднесені вперше обґрунтовані автором положення щодо:

- елементів процесуальної самостійності слідчого, які мають забезпечувати всебічність, повноту та неупередженість розслідування, а саме такі повноваження: починати досудове розслідування; самостійно визначати напрямки розслідування; приймати процесуальні рішення у кримінальному провадженні; самостійно визначати порядок і послідовність проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій; проводити оцінку доказів за своїм внутрішнім переконанням;

- необхідності надання слідчому можливості оскарження вказівок прокурора з найважливіших питань розслідування та їх невиконання до розгляду їх прокурором вищого рівня, а саме щодо повідомлення про підозру, кваліфікації кримінального правопорушення та обсягу підозри, складання обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру, закриття провадження, та його нормативного закріплення;

- надання слідчому права самостійно приймати рішення про проведення такої слідчої (розшукової) дії, як освідчення особи (ст. 241 КПК України) та негласних слідчих (розшукових) дій: установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України) та спостереження за особою (ст. 269 КПК України);

- надання слідчому права самостійно відсторонитися від проведення досудового розслідування шляхом подання рапорту про це керівнику органу досудового розслідування у разі визнання прокурором вищого рівня

законними вказівок або доручень прокурора з найважливіших питань розслідування.

Не менш важливими є, на думку опонента, і інші пропозиції дисертанта. Йдеться про конкретизацію поняття процесуальної самостійності слідчого, її змісту та меж; визначення функціональної спрямованості діяльності слідчого; обґрунтування змін та доповнень до чинного законодавства.

Наведене дає підставу для констатації, що проведене здобувачем дослідження містить безпосередні або опосередковані елементи наукової новизни, які збагачують науку кримінального процесуального права та дають підґрунтя подальшої розробки проблем процесуальної самостійності слідчого.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. На наш погляд, сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані та вже використовуються у:

науково-дослідницькій роботі – для подальших досліджень у сфері процесуальної діяльності слідчого у кримінальному провадженні;

правотворчій діяльності – для удосконалення правової регламентації інституту процесуальної самостійності слідчого у кримінальному провадженні, зокрема при підготовці проекту змін до КПК України (Акт впровадження Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України №04-18/12-815 від 24 квітня 2017 р.; проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення процесуальної самостійності слідчого»);

правозастосовній діяльності – для забезпечення дотримання процесуальної самостійності слідчого у досудовому провадженні (Акт впровадження Генеральної прокуратури України від 5 травня 2017 р.);

навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Кримінальний процес», спеціальних курсів, для підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій (Акт впровадження Національного університету «Одеська юридична академія» від 27 березня 2017 року).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у дванадцяти наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні, а також у шести тезах, опублікованих у збірниках доповідей науково-практичних конференцій, дві з яких мають статус міжнародних.

Основні результати дисертації **апробовані** у доповідях і виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України»: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 р., м. Одеса); «Актуальні проблеми кримінального права та процесу»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 12 червня 2015 р.); «Теоретичні аспекти організації досудового розслідування»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 4 грудня 2015 р.); «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держав та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса); «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності»: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 3 березня 2017 року); «Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства (до 70-річчя д.ю.н., професора Аленіна Юрія Павловича)»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 квітня 2017 р.).

Відповідність дисертації правилам оформлення та змісту автореферату основним її положенням. Дисертація Кіпера Олега Олександровича «Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні» за структурою та правилами оформлення відповідає Вимогам до оформлення дисертації (Наказ Міністерства освіти і науки України 12.01.2017 № 40). Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом вони також відповідають вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки дисертаційної роботи. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Разом з тим необхідно звернути увагу на окремі положення, які потребують певного пояснення чи більш детального розгляду.

I. З точки зору опонента переважна більшість робіт з кримінального процесу за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, які були підготовлені після прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України 2012 року, мають одну характерну рису, особливість. Ця особливість полягає в тому, що здобувачі фактично не порівнюють положення кримінально-процесуального законодавства попереднього періоду і чинного Кримінального процесуального кодексу України. Складається враження, що у кримінально-процесуальному законодавстві попередніх років все було настільки погано, що потребувало тотальних змін. Однак, як не банально це звучить, все пізнається у порівнянні. У дисертації Кіпера Олега Олександровича «Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні», на відміну від інших дисертацій проглядаються спроби провести таке порівняння. Спираючись на доробок свого наукового керівника Ю. П. Аленіна та інших науковців (А. Ляш, О. Баулін та ін.) в дисертації (с.17, 34, 57-58, 86 та ін.) автор порівнює законодавство різних

часів щодо статусу слідчого та висловлює певні оціночні судження. Це викликає схвальне враження, але, як побажання, маючи такий досвід роботи бажано було ризикнути висловити і більш глибокі оцінки.

II. Наводячи дані про емпіричну базу роботи, автор вказує про використання статистичних даних Генеральної прокуратури України за 2013-2016 рр., а також місцевих судів України, в тому числі, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень. Бажано уточнити, чого саме стосувалися статистичні дані Генеральної прокуратури, а також місцевих судів України,

III. Серед положень наукової новизни автор в якості головного виділяє, що «Дисертація є першим у сучасній науці спеціальним комплексним дослідженням інституту процесуальної самостійності слідчого на основі положень КПК України 2012 р. та матеріалів правозастосовної практики». Новизною не може бути сам факт дослідження. Тим більше, що при визначенні мети автор абсолютно виважено зазначає, що «Мета дисертації полягає у формуванні сучасної концепції процесуальної самостійності слідчого у кримінальному провадженні, а також формулюванні теоретичних висновків і пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного КПК України та практики його застосування у цій сфері». Думається, що «формування сучасної концепції процесуальної самостійності слідчого у кримінальному провадженні» і є головним досягненням дисертанта.

IV. Спостерігається деяка неузгодженість між кількісними та змістовними характеристиками завдань, положень наукової новизни та висновків. Так, автор сформулював 8 завдань, 18 положень наукової новизни та 10 висновків. Крім того у другому висновку йдеться про те, що «Слідчий у кримінальному провадженні реалізовує по суті дві кримінально-процесуальні функції...», а у завданнях така позиція зовсім не відображена.

V. Думається, що процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні багато у чому забезпечується можливостями слідчого

самостійно приймати певні процесуальні рішення, про що неодноразово наголошує у своїй роботі Кіпер О.О. У зв'язку зі сказаним, на погляд опонента, бажано було би більш повно використати хоча і давній, та значимий і сьогодні, доробок А. Я. Дубинського, який ще у 1984 році захистив докторську дисертацію «Правові та організаційні проблеми виконання процесуальних рішень слідчого». Питання процесуальних рішень детально розглядалося також у докторській дисертації Н.В. Глинської «Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень» (Харків, 2015), де у підрозділі 4.2. «Часові межі, суб'єкти та форми забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень» авторкою виокремлені дві групи суб'єктів забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень: основні та допоміжні суб'єкти. В числі основних суб'єктів забезпечення доброякісності кримінальних процесуальних рішень називається слідчий.

Разом з тим, висловлені роздуми відображають особисту думку опонента, не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Кіпера Олега Олександровича «Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Вона є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему, яка полягає у напрацюванні як доктринальних, так і фактичних підходів стосовно оптимальної реалізації процесуальної самостійності слідчого як гаранта всебічного, повного й неупередженого розслідування.

Обґрунтовані дисертантом положення, висновки і рекомендації, що впливають з них, є корисними, можуть бути реалізовані у правозастосовній практиці; використані для подальших наукових досліджень проблем

кримінального процесу та для підготовки фахівців-правознавців, а також підвищення кваліфікації слідчих, прокурорів, адвокатів та суддів. Дисертація підготовлена в межах задекларованої наукової спеціальності.

Вважаю, що дисертаційна робота «Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії), відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів № 656 від 27.07.2016 р.), а також Вимогам до оформлення дисертації (Наказ Міністерства освіти і науки України 12.01.2017 № 40), а її автор – Кіпер Олег Олександрович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

**Офіційний опонент,
професор кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Іщенко А. В.

12 жовтня 2017 року

